

הערות והארות על סדר הפרשה

ברכת דוב

משיעורי וכתבי מורנו ראש הישיבה הגרב"ד ליכטשטיין שליט"א

פרשת בהעלותך תשפ"ה • גיליון פ"ג • שנה ב'

לקמיה פס' י"ב "ועשה את האחד חטאת ואת האחד עלה". ומ"מ בציווי על לקיחתו לא נזכר איזה קרבן הוא, וא"כ ה"מ למימר דהיה דינו להיות קרבן סתום שרק בהקרבנו יתפרש למה הוא קרב אבל אינו צריך הקדשה מתחילה לקרבן פלוני. דומי דקיני יולדת שלא מצאה ידה להביא שה, שמביאה שני תורים או שני בני יונה, ואינה צריכה לברר מתחילה מי מהם לחטאת ומי מהם לעולה אלא מתברר בעשיית הכהן, וכן שני שעירי יוה"כ שרק בגורל מתברר מי לחטאת ומי לעזאזל ולא בלקיחתם.

ומיהו שמא מהא דגבי הפר השני כבר נתפרש בלקיחתו שיהא לחטאת, א"כ מוכח דהקרבנות דהכא אינם סתומין ויש לבררם בשעת לקיחתם, ועי'.

ולקחו פר בן בקר ומנחתו סלת בלולה בשמן ופר שני בן בקר תקח לחטאת (ח, ה). פירש"י: ולקחו פר בן בקר - והוא עולה, כמו שנאמר (פסוק יב) ועשה את האחד עולה, והוא קרבן צבור בעבודה זרה. ופר שני - מה תלמוד לומר שני, לומר לך, מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת. ובזו יש סמך לדבריו בתורת כהנים. ואומר אני שהוראת שעה היתה, ששעיר היה להם להביא לחטאת עבודה זרה עם פר העולה, עכ"ל. הנה מש"כ רש"י שהוא קרבן ציבור בע"ז היינו דציבור שעבדו ע"ז מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת, כמפורש להלן פר' שלח (טו, כד), וה"נ הפר הראשון דהכא הוי דומי דאותו הפר. ומש"כ דהוי סמך לדבריו בתו"כ, כוונתו דהוי סמך לרבי משה הדרשן שהביא רש"י לעיל בפס' ז' שטהרת הלויים היה לכפרת הבכורות שעבדו ע"ז, והיינו דמהא דמבואר בתו"כ דהפר השני ג"כ לא נאכל, יש סמך לדברי רבי משה הדרשן דיל"פ דמה"ט נשרף לפי שהיה קרבן ע"ז שאינו נאכל^ג.

ומש"כ רש"י להוכיח דהוראת שעה היתה מהא דהביאו פר לחטאת ולא שעיר, צ"ב דוכי בל"ז אינו מוכח דהוי הוראת שעה, הרי הלויים לא עבדו ע"ז ופשיטא דכל עצם הקרבן הוראת שעה הוא, וצ"ע.

ויאמר אלהים משה עמדו ואשמעה מה יצוה ד' לכם (ט, ה). וברש"י בפס' ז' הביא מחז"ל וז"ל: "אמר להם עמדו ואשמעה, כתלמיד המובטח

קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם. וכה תעשה להם לטהרם הזה עליהם מי חטאת (ח, ה). בגיטין (דף ס.) מבואר דפרשה זו היא אחת משמונה פרשיות שנאמרו ביום שהוקם בו המשכן - והיינו בא' ניסן. [ובפרשתן איכא עוד שני פרשיות שנאמרו בו ביום, פרשת בהעלותך את הנרות, ופרשת טמאים שעושים פסח שני^א]. אמנם בחזו"א (או"ח סי' קכ"ה סק"ח) כתב דמהרמב"ן (בפס' ה') משמע להדי' דפרשה זו נאמרה רק אחר שנמנו הלויים והבכורות^ב, וא"כ בהכרח שנקיימה פרשה זו אחר א' אייר, דהרי הלויים נמנו רק לאחר בנ"י ובני ישראל נמנו רק בא' באייר כמפורש בריש במדבר. וצ"ע דנסתר מדברי הגמ' בגיטין שם מבואר להדי' דפרשת טהרת הלויים נאמרה כבר בא' ניסן, ותיכף נטהרו הלויים כמש"כ רש"י לעיל פר' במדבר (ז, א בסו"ד) דבשני בניסן נשרפה הפרה בשלישי ה'ז הזהא ראשונה ובשביעי גלחו - ואילו מנין הלויים היה חודש לאחמ"כ בר"ח אייר.

והנה רש"י כאן (בפס' ז') כתב "הזה עליהם מי חטאת - של אפר הפרה מפני טמאי מתים שבהם". ויל"ע בכוונת דבריו, דהא מפשטא דקרא משמע דכל הלויים הוצרכו ליטהר כסדר הזה ולא רק הטמאי מתים שבהם, ומלשון רש"י נמי משמע דלא רק הטמאי מתים הוצרכו ליטהר אלא שכל השבט הוצרך להטהר מחמתם, וצ"ב בזה דמ"ט הוצרכו כולם אם הטעם הוא רק משום טומאת מת.

ועי' ש בחזו"א שכתב דלפי"ד הרמב"ן שלא נטהרו הלויים אלא אחר המנין בא' אייר, י"ל דה"ט משום דבאמת לא הוצרכו להטהר בא' ניסן משום דעד אז עדיין לא הוזהרו על הטומאה, שרק בא' ניסן נאמרה פרשת טמאים [כמב' בגיטין שם], וממילא על טומאה שלפנ"כ לא הוזהרו להטהר. אבל לפי המבואר בגמ' דכבר בא' ניסן החלו להטהר, צ"ל או דהוזהרו אף על טומאה שנטמאו קודם הציווי על הטומאה, או דבאמת לא הוזהרו על טומאה שלפני הדיבור אלא שהיו לויים שנטמאו בו ביום היום והוצרכו להטהר. והוסיף שם דנראה דאף לויים טהורים היו צריכים הזאה במצוות חינוכם, עי' ש כל דבריו.

ולקחו פר בן בקר ומנחתו סלת בלולה בשמן ופר שני בן בקר תקח לחטאת (ח, ה). הנה על הפר הראשון לא נזכר כאן לאיזה קרבן הובא ורק על השני נזכר שהוא לחטאת, וברש"י פי' דהיה לעולה כמפורש

א. ולפי"ד הגמ' שם שנאמרה פרשה זו בא' ניסן צ"ב מ"ט לא יכלו לעשות הפסח, הרי היה להם די זמן להטהר עד הפסח. ועי' ברש"י שם ובאחרונים.

ב. דז"ל הרמב"ן: אחר שנמנו הבכורות והלויים ונצטוו הלויים בעבודתם ובמשמרתם ונתן להם העגלות, השלים מצות הכהנים במנוחה. ובא לצוות במצות הלויים שיתחילו לעבוד, והוצרך לטהר אותם ולכפר עליהם, וזה טעם הסמך הפרשה הזו בכאן, עכ"ל.

ג. כדתנן בפרק איזהו מקומן פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, והיינו שעירי ע"ז דהוקשו לפר העלם דבר. הרי מבואר דקרבנות ע"ז נשרפין הם. [ואגב, הא דקאמר "שעירים" הנשרפים בלשון רבים אף דאשכחן רק שעיר אחד שנשרף והוא שעיר ע"ז, כבר פירשו [עי' תוי"ט שם] דהוא משום דכל שבט ושבט עליו להביא שעיר נפרד כדתנן בסופ"ק דהוריות, אמנם פרים הנשרפים אכן איכא תרתין, פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח].

פנינים ובאורים בתפילה

ברכת המינים - א'

ולמלשינים אל תהי תקווה וכל הרשעה כרגע תאבד וכל אויבך מהרה יכרתו והזדים מהרה וכו'. יל"ע מ"ט על הרשעה אנו מבקשים שיאבדו בן רגע, ואילו על האויבים והזדים מבקשים רק שבמהרה יכרתו ולא בין רגע. עוד יל"ע בהא דאמרן בברכה זו "והזדים מהרה תעקר ותשבר וכו' במהרה בימינו", דלכאוי' הוא כפלות דלמה לן להזכיר פעמיים במהרה, ואי בשביל לבקש שיהא בימינו סגי באמרנו לבסוף "במהרה בימינו" ו"מהרה" קמא למ"ל.

וע"ד משל שמעתי לבאר בזה בשם הגה"צ רבי מרדכי פרגמנסקי זצ"ל, שפעם ערך המלך משתה גדול ברוב פאר והדר לכל שריו ומקורביו ובעיצומה של הסעודה כטוב לב כל המסובים ביין, מגיח בהפתעה לתוככי האולם - דבר אחר גדול ונעמד לטנף, הרי מיד יזעקו כל הנכבדים - הוציאוהו נא מהר מהר, ויחזרו בקשתם שוב ושוב - מהר מהר. כן הוא בעניינינו הרי הזדים במציאותם מטנפים את העולם, וממילא בקשתנו היא שמהר יעקרו ויתמגרו ומגודל הטינוף שבים אנו להתחנן שיתקיים הדבר במהרה במהרה, ודו"ק.

על הגאולה העתידה לבא שנכתבו כמה דפין, וכמה קונדרסין, וכמה ספרים מהבטחות, וכמה נחמות בירמיה בנביאים - על אחת כמה וכמה כי נפלאים יהיו מעשיו ממה שהבטיח וכו', עכ"ל. הלא חזינן דכל תיבה שהבטיח הקב"ה יש בה כוח לאין שיעור!¹

את הקשואים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים (א, ה). הזכיר כאן חמשה דברים ועל כולם הקדים בתיבת 'את', אמנם בתרגום תרגם "ית בוציניא וית אבטיחיא וכתרי ובוצי ותומי", וצ"ב מ"ט שינה מהכתוב שלא הקדים 'את' כי אם בשתים הראשונות ולא בג' אחרונות.

והמן מזרע גד הוא ועינו כעין הבדלח (א, ז). ידוע משאחז"ל (מכילתא בשלח טז, ד) "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", ואמר מו"ח הגה"צ רבי אברהם הלוי ליוואויץ זצ"ל, דיש לבאר ע"פ מה שאחז"ל במק"א (ע"י תנב"א רבה פרק כ"ו וילקוט שמעוני פר' ואתחנן רמז תת"ל, וכע"ז הביאו התוס' כתובות קד. ד"ה לא נהניתי) ד"ע עד שאדם מתפלל שיכנסו ד"ת לתוך מעיו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך מעיו, דמבו' מזה דבשביל שתוכל התורה לשכון בגופו של אדם עליו לראות תחילה שלא יכנסו מעדנים לתוך מעיו. והנה המן הרי היה נבלע באיברים כמבו' ביומא (עה:) ולא במעיים, ממילא מי שניזון מהמן ואין המעדנים נכנסים לתוך מעיו - אכן רק לו הוא דניתנה התורה!

על אדות האשה הכשית (יב, א). וברש"י: כושית - בגימטריא יפת מראה, עכ"ל. העירוני ד"כושית" הוי נמי בגימטריא "מכוערת" ומאי אולמי' דהך גימטרי' מהך גימ'. אך אינה הערה כלל, דכושית מכוערת היא בעצם ואף אם לא היתה בגימטריא מכוערת... אבל מה דהוי בגימ' "יפת מראה" אכן רבותא היא, ופשוט.

לשמוע מפי רבו. אשרי ילוד אשה שכך מובטח, שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה".

ובענין זה שמעתי ממו"ח הגה"צ רבי אברהם ליוואויץ זצ"ל, שפעם נסע אדונינו מרן הגר"ד זיע"א ברכבת ופגש עליו את רבו מרנא הגר"ח זיע"א. שאל רבי ברוך בער את רבו הגר"ח להיכן נוסע, והשיב רבי חיים כי נוסע למסור שיעור, שוב שאל רב"ב על מה עומד להיות השיעור והשיב הגר"ח שעדיין אינו יודע. חשב איפוא רבי ברוך בער לעצמו דהרי פשיטא דמורו ורבו הגר"ח אינו עומד לומר שיעור פשוט, אלא עומד לומר שיעור בדרגה של תורת הגר"ח ואעפ"כ עדיין אינו יודע איזה שיעור עומד למסור, ממילא קרא התלמיד רב"ב על רבו - אשרי ילוד אשה שכל אימת שרוצה יכול לומר תורה בדרגה של תורת הגר"ח ולא תורה סתם.

וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות וגו' והיו לכם לזכרון לפני אלוקים (י, י). ברמ"א (ס' תפ"ז סעי' ג') כתב דביו"ט שחל בשבת אזי מלבד מה שמזכיר שבת בתחילת הברכה, כשאומר "ותתן לנו ה' את יום השבת הזה ואת יום חג פלוני", צריך לחזור ולהזכירו ביעלה ויבוא יחד עם הזכרת המועד. אולם הוסיף דאינו לעיכובא ואם לא הזכירו ביעלה ויבוא אינו צריך לחזור ולהזכירו. ובמ"ב שם (סקט"ו) כתב דהרבה מהאחרונים הסכימו שאפילו לכתחלה אין להזכיר של שבת ביעלה ויבוא וכן המנהג, והביא דהלבוש כתב בזה טעם נכון, לפי שעיקר יעלה ויבוא נתיסד על הזכירה ועל הפקידה ואין שייך זכרון אלא ביום טוב ובר"ח שנאמרו בהדי זכרון, כדכתיב "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם וגו' והיו לכם לזכרון", אבל שבת שלא נזכרה שם אין צריכין להזכירה במקום שעיקרו משום זכרון.²

ומבואר דתפילת "יעלה ויבוא" מושתתת על תיבה בודדת שאמר הקב"ה - "לזכרון", ויש לנו ללמוד מזה דאף דתיבה אחת היא שנאמרה מ"מ בידינו לבקש מכוחה בקשות לאין שיעור, שכן כידוע שישנם בתפילת יעלה ויבוא בקשות למכביר, דתחילה פותחין בח' הקדמות: יעלה, ויבוא, ויגיע, ויראה, וירצה, וישמע, ויפקד, ויזכר. ומבקשים את כל אלו עבור ו' ענינים שונים: זכרוננו, ופקדוננו, וזכרון אבותנו, וזכרון משיח בן דוד עבדך, וזכרון ירושלים עיר קדשך, וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך. הרי לנו ח' פעמים ו' = מ"ח בקשות. ושוב ממשיכים ע"ז שכל אלו יהיו - לפליטה, לטובה, וכו' וכו' נמצא דאם נצרף ונכפיל כל זה נגיע למספר עצום של בקשות. וכאשר שמעתי ממו"ר הגה"צ רבי זונדל קרויזר זצוק"ל שבתחילת יעלה ויבוא עוד קודם ההזכרה ישנם 336 בקשות! [דאם נכפיל ח' פעמים ו' הרי"ז מ"ח וכו', ואח"כ ממשיכים ומבקשים שיעלה ויבוא וכו' וזכרוננו ופקדוננו וכו' לז' ענינים נוספים שהם: לפליטה, לטובה, לחן, לחסד, ולרחמים, לחיים, ולשלום. הרי מ"ח פעמים ז' = 336]. וכל זה מכוח תיבה אחת שאמר הקב"ה - "והיו לכם לזכרון".

ויסוד לזה מצינו בדברי רבנו יונה בפירושו לאבות, אהא דתנן שם (א, טו) "אמור מעט ועשה הרבה", שפירש שם בפ' השני וז"ל: פ"י אחר אמור מעט ועשה הרבה והיא מידת עליונות, ורבותינו ז"ל למדוה מהקב"ה ית' שלא הבטיח אלא בשתי אותיות שנאמר (בראשית טו, יד) "דן אנכי" וגאלם בשבע ועשרים מילות, שנאמר (דברים ד, יד) "או הנסה אלוקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי" וגו'. וע"ז אמר ר' סעדי' גאון ז"ל **אם להבטיח את אבותינו בשתי אותיות עשה להם כמה ניסים ונפלאות,**

באותה פרשה, לפיכך אין צריכין להזכיר שבת במקום שעיקרו משום זכרון וכו', עכ"ל. ה. ובדומה לזה חזי' בהלל דכתיב "ד' זכרנו יברך, יברך את בית ישראל, יברך את בית אהרן" וגו' (תהלים קטו, יב) - דמשמע כי מעצם זה שהשם זכרנו כבר שייך להכניס ברכות רבות, שיברך את בית ישראל, את בית אהרן וכו', דו"ק והתבונן.

ד. ע"ש בבלבש (ס' תפ"ז סעי' א') שהביא מי שאמר להזכיר שבת ביעלה ויבוא ותמה עליו. ובהמשך ד"כ הטעם בזה וז"ל: וכמוהו לי ששמעתי טעם נכון שלא להזכירו, שהרי עיקר יעלה ויבוא לא נתיסד אלא על הזכירה והפקידה ואין שייך זכרון אלא בר"ח וביו"ט, דכתיב "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם וגו' והיו לכם לזכרון" וגו' ולא הוזכר שבת